

nie miał co włożyć do ust. Bliskie prawdy wydają się zatem kilkakrotnie powtarzane przez Marcjalisa słowa, iż "Carmina non dant panem"⁶⁹. Wspomniany Juvenalis porównując zapłatę historyka i kronikarza stwierdza wymownie: "Quis dabit historico quantum daret acta legendi"⁷⁰. W innym zaś miejscu, w odniesieniu do niezwykle niskich zarobków ludzi tak zwanych wolnych zawodów, podaje: "uno percam colit asse Minervam"⁷¹.

Mniej przydatne w naszych rozważaniach są wszelkie wzmianki o wynagrodzeniach okazyjnych, jak między innymi w przypadku informacji Lukiana o wysokości wynagrodzenia 200 drachm dla rektora za improwizowaną mowę podczas przyjęcia, czy też palestyńskiego przekazu o zapłacie 8 denarów dla rabinów żydowskich za uczestnictwo w publicznym odczycie R.Jochanana⁷². Z kolei pochodzący z II wieku papirus z Oxyrhynchos wspomina o publicznym występie specjalnie zaangażowanych do tego celu aktora i niewolnika recytujących fragmenty poematów Homera, którzy zostali w uznaniu ich talentów wynagrodzeni odpowiednio sumami 496 i 448 drachm, które były zbliżone do podstawowej ceny kupna-sprzedaży niewolnika w tym okresie⁷³. Z I wieku pochodzi informacja Seneki o niewolniku Calvisiusa Sabinusa recytującym z pamięci utwory jednego z poetów greckich, za którego zapłacono 100.000 sesterców, a także wzmianka u Petroniusza o sprzedaży innego uzdolnionego niewolnika za sumę 50.000 sesterców⁷⁴. Również 8.000 sesterców za chłopca znającego - jak podaje Horacy - język grecki, odbiega wyraźnie od typowej dla tego okresu ceny sprzedaży niewolnika⁷⁵. Wyższą sankcję /w wysokości 20 solidusów/ wprowadzała w stosunku do osób ukrywających zbiegłych niewolników dopiero konstytucja Dioklecjana i Maksymiana z roku 294; podobnie przyjmuje kodeks Justyniana⁷⁶. Jedynie dla niewolników biegłych w poszukiwanych zawodach przewiduje wyższe taryfikacje: dla lekarza 60 solidusów oraz dla pisarza /notarios/ 50 solidusów⁷⁷.

Wyraźnie wyższą rangę w społeczeństwie, aniżeli gramatycy i poeci, posiadali retorzy. Juvenalis przypisuje im na początku II wieku dochód roczny rzędu 2.000 sesterców od ucznia, a zatem blisko 40-krotnie przewyższający zarobek zwykłego grama-